नं. ५३६५

मीमांसा वार्तिकम्
तौतिकम्

पत्र. सं. १३ —— सं. ×

मीमांसा शास्त्रम्

मीमांसावार्त्तिकम् तैलिंगदेशलिप्याम्

५३ ६५

पत्रे

मीमांसावार्त्तिक ११

[illegible]

(౭) గురుసూత్రంచ: ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వాదానర్థక్యమతదర్థానాం తస్మాదనిత్యముచ్యతే॥ సిద్ధే ప్రమాణాంతరావస్య ధర్మే వే
దస్య సర్వస్య విధ్యర్థవాదమంత్రాత్మకస్యోపయోగాపేక్షితోస్తి సామాన్యతః ప్రామాణ్యే సిద్ధేఽధునా విశిష్య వినియో
గః ప్రతిపాద్యతే అపౌరుషేయప్రామాణ్యస్యాస్య వేదస్యేదానీం సమస్తస్య విధ్యర్థవాదమంత్రనామధేయాత్మకస్య యథాంవి
భాగం ధర్మం ప్రత్యుపయోగః ప్రతిపాద్యతే తత్ర పూర్వపక్షే వార్తికాభిప్రాయః చోదనాలక్షణోఽర్థో ధర్మ ఇత్యుప
క్రమాణాత్ తస్య జ్ఞానముపదేశ ఇతి పరామర్శాత్ తద్భూతానాం క్రియార్థేన సమామ్నాయోఽర్థస్య తన్నిమిత్తత్వాదిత్యుపసంహారేణ చ విధి ప్రతి
షేధయోరేవ ప్రామాణ్యం తద్వ్యతిరిక్తస్య భాగస్యోక్తం ధర్మాధర్మయోః నాస్త్యనధిగతార్థబోధనం యదుక్త
స్యైకస్యైవ విధేరనేకత్రైవ అత ఏవ యాచంత్యేవ సాధ్యసాధనేతికర్తవ్యతారూపేణ విధి ప్రతిపాదయంతి తాని

తత్ర యద్యపి సత్యత్వమస్త్యేవ తథాపి న తేన ప్రతీతేన ప్రయోజనమిత్యానర్థక్యం అపి చ ధూమ ఏవాగ్న్యాదిర్వేత్యాదీనాం స్వార్థే ప్రామా
మాణ్యం వక్ష్యతే విధ్యేకవాక్యతావశేనస్తై తేషాం రూపభంగః క్రియేత న చ తత్సార్థ్యం కిం చ ప్రమాణాన్తరసిద్ధైరపి వాక్యైః కించిత్ప్ర
తిపాదయితుం శక్యమేవ న చ తత్ప్రతిపాదయతాం నిఃప్రయోజనతే త్వవిజ్ఞాయమానప్రయోజనవదర్థాంతరశేషతా ఇత్యా న
పారార్థ్యం వర్ణతః తద్దర్శనం నిష్ప్రయోజనమితి సువర్ణదర్శనతాం క్లృప్తే స్వార్థేష్వేవ ప్రమాణాన్యుపయుజ్యమానానం పార్థ
మార్థ్యే గౌరవమాపన్నం గమయంతి తేనైవ మైషాం వాసోపాదానోపాన్తా బుద్ధియుః ఫలత్వేన వక్ష్యంతే అన్యథా వాస్యపాదాన మే
వైకం ఫలం స్యాత్ అపి చ ప్రమాణాం కృత్స్య త్రైకాలం ప్రయోజనవత్త్వమప్రయోజనవత్త్వం విజ్ఞాయతే న తద్వశేన ప్ర-
మాణానాం స్థితిః తస్మాద్యోగ్య యదర్థాపః ప్రతీయతే తం తథైవ ప్రయోజనవత్త్వమప్రయోజనవత్త్వం [illegible]వా ప్రతిపద్యతే న వా

తేషాంచ వచఃప్రామాణ్యం యాని శ్రుతిలిఙ్గార్థాని అర్థవాదమన్త్రనామధేయానుపాన్తేని సురరుం దేదిషెమ్మార్థజ్యోతిరాదీన్యేవ
మందిని తాని సత్స్వప్యపౌరుషేయత్వే స్వార్థాభిధానసామర్థ్యేఽపి ధర్మాధర్మయోరప్రమాణాని తదర్థత్వాత్ యథా శ్యేనస్తోత్రాణాం
1 నారం తావచ్ఛ్రుతేర్నుపలబ్ధేః ప్రసిద్ధమేవాం తదర్థత్వం అథతయోరపి నైజవృత్తాన్త తాందధర్మం తత్ప్రైత ఏవమపిస్పేవ స్థాపెం శ్రేష్ఠం
వాంధ్రమార్థధర్మయోరనవధారణాంస్సర్వత్ యదేవవింవరక్స్వం శ్రుతిరం తదేవాధర్మవారవిపరీతాదిభిర్యధిష్ఠం శల్లు యుతం శ
క్యతే తథా సురరాండదిష్టేత దేవతానాం వదత్త్వం విశిష్టపురుషాపరిహారాపసాన్యసద్బోధం రూంధనకర్తవ్యతాపరం అథవా మహతాం
2 మప్యేవంవిధా ప్రమాదా భవంతి తస్మాచ్ఛ్రుతేర్నవర్ణయితవ్యమితి అతోం విధినిషేధయోరస్పుటత్వాత్ ధర్మాధర్మనిర్ణ
యో తత్స్వభావః శాస్త్రదృష్టవిరోధాదయస్తు జైనానామేవ యత్ర భూతానాం నాస్తిత్వసమాత్రం యథా వజ్జైః ప్రతిపాద్యతే

భ్యుపగమా దన్యత్ర్సింబి తాన్నిధేయః పరిష్కృతానాం యోంపి యస్మినైన స్తుతినిందాత్మకోర్థః కల్ప్యేత సద్భావనయాం ఏతత్త్రయాణాం తఃపా
తి వాక్యత్వ గృహ్యతే తయోయో ర్వ్యాహతం న విధిప్రతిషేధా వాత్రయత స్తదనాంత్ర తంయదూరే పురుషాంధ్యవతి అపి స్వైవం విధేషు స్తుతినిం
దాకల్పనాయాం మితరేతరాశ్రయప్రసంగః స్తుతినిందార్థత్వేన వైకల్పతవాక్యతా తయోర్యోరన్యేతి స్తుతినిందయో ప్రవృత్తి త్రయాణాం
నురాన్యతరమూల ప్రసిద్ధిరస్తి యథైవ తిష్ఠేత తస్మాత్ తృతీయభాగవద్ధితానాం దృష్టార్థత్వే నర్థత్వమేవోపపన్నతరమితి సవష
వాక్యైకదేశస్సేతి విధ్యుద్దేశాంతిరిక్తస్యాపి ద్రష్టాంతాభిప్రాయముక్తైకదేశత్వం నతు పూర్వపక్షే భిన్నవాక్యతాద్యభ్యుపగమాత్ అథవా వాక్య
నాం మధ్యే ఏకదేశస్యాక్షేపః కతిపయానామిష్టార్థః తత్రయాణి తావత్ కేవలవిధియుక్తాని తేషు నైవాశంకా యాన్యపి లింగాది
మంతి ప్రాగర్థవాదేభ్యో విధిసమర్థాని తైస్సంయుజ్యార్థాంతరే స్తుతిస్తుత్యసంబంధే వర్తంతే తేషామర్థవాదాభావే తస్మాత్

ప్రయోజనవదేవ ప్రమాతవ్యమితి కేచిన్నియమమాహురస్మి యత్రాపి తావత్పుద్ధేః ప్రమాణావినియోగ తత్రాపి స్వేత స్థలక్షణం
కేషు తాంబుద్ధిపూర్వకం నిత్యావస్థిత వేదార్థాపిత జ్ఞానగ్రాహ్యత్వ నచవేదస్య ప్రయోజనవదర్థాభిధానశక్తిః ప్రథమమవధృతా అయ
మేవహి పరీక్షా కార్యవర్తతే కేవలం పునరుపవీతేతి తస్య విదిత్వా యథానురూప మనుష్ఠాతుం శక్యమాహ అయం నహి వేదం పర్యనుయో
3 క్తుం కిమర్థమయం నిష్ప్రయోజనమభిదధాతీతి అదర్థాభిధత్తేమర్థం ప్రయత్నేన ధారయితవ్య ఇతి సర్వపురుషాణాం కేవలం ప్రతిపత్త్యై
శ్చైన పౌరుషం ప్రత్యవేత్ వేదగ్రహణ సంస్కారకాలం పరీక్షా వసరాత్ నహ్యన్యథైత వేదవాదాద పరీక్ష్యం శక్యమః పరిస్ఫుటరీక్షమాణా
స్వేషు నాం బుద్ధిపూర్వ నివృత్తా మధ్యయనం ప్రకరణాగతన్యాయేన నియమాహుర్భవతి తస్మాద్ దృష్టైవాంగ్ర్యే పరీక్షాది వాక్యానాం గమ్యమా
3 న ప్రయోజనవత్త్వా దానర్థక్యం నిష్ప్రమాణ్యమితి నాశ్రీయతే తద్ద్వైవేషాం ప్రయోజనవత్త్వం నాశ్రయితవ్యం న హి యథాం వగతా

తిషిధ్యతే తత్ర విధ్యన[illegible] ధ్యనుబద్ధ్యైవ లబ్ధిజ్ఞానః ప్రతిషేధార్థప్రతీయమానో భవంతీతి తత్రైవ వక్ష్యతే అర్థస్తావత్ప్రవదతి తివేది
తి సైయాం శ్రుతవాదయోశ్చ విన్నైవ కాంస్యాంశ ప్రవృత్తయో విధినిరపేక్షాం వక్షితః ప్రతిషేధ్యాతికల్పం విధింవాధతే తస్మాదానర్థ-
క్యం అతః పరం సర్వోర్థేన్నైవా నర్థక్యం ప్రతిపాదయతి అథవా యదనేన ప్రతిపాద్యతే దివాగ్నిరాదిత్యమనుప్రవిశతి రాత్రావాదిత్యస్త
మితి తదవధారణం నోపపద్యతే ఫాంపొంక్త్రప్వేం షొంరసిద్ధత్వాత్ తథాగ్నిసూర్యయోర్నక్తందివం వ్యవస్థితజ్యోత్వతి ష్ప్ర
తిపాదనాయ సూక్తై రప్యసత్యాన్యాపకల్పతాన్యేషాం వానవధారణా అథవా సూర్యోర్జ్యోతిరితి ప్రాతరయం మంత్రో అగ్నిర్జ్యో-
తిరితి సాయమిత్యేషాం మంత్రయోరవధారణా న సిధ్యతి అథవా న మనసా వేదః ప్రమాణమిత్యేషాం వధారణా న సిధ్యతే ప్ర
తిప్రాయః కాంస్యవిరోధో దృష్టవిరోధః పునః కాంస్యదృష్టవిరోధ ఇతి యజ్ఞదృశన్యాయాని సంతి క్రమభేదేన మోద్యంతే

మేవపాయుతే న విధిత్వేన పురుషార్థతాంపి యానితు వర్తమానోపదేశయుక్తాని స్మృతి నిరపేక్ష్య విధ్యై సమర్థాని యథా యస్య
ఞాదిరః స్పృశ్యం భవతి సఖండ సాంమేవ రసేనావ ధృతేష్వేవమాదీని తాన్యేకదేశదర్శనేన సముస్త్రాన్యాక్షిప్యంతే ॥ శాస్త్ర శ్లేష్ట వి
౮ రోధాచ్చ ॥ వాంఛనసయోం విద్యమానమవిద్యమానం వాస్త్రయాం స్తుత వదనం వియుక్తమానంధమే సర్వార్థే పివాన ప్రామాణ్యం ప్ర
తిపద్యతే అధ స్పృధ్వావరోరాదిభిరేవంకల్పేత వాంఛనసయోం గ్రువర్ణశరీరేషు చేష్టాం ప్రతిప్రాతూహాన్ ధానాద్వదితరబ్రూతేం ప్రమ్యై
రపి తత్పురితమనువర్తితవ్యమితి తతః శాస్త్రవిరోధః తత్రైతత్స్యాత్ విహితప్రతిషిద్ధత్వాత్ షోడశిగ్రహణవద్వికల్ప ఇ
4 తి ఇతరస్తు కల్ప్యస్య క్లృప్తేన వైషమ్యమాహ ననుబాంధ్యంతదుర్బలః విధి స్తదర్థేనాత్తులాంబైనప్రతిషేధేన తుల్యో భవతీతి ప్రతి
షేధప్రదేశానారభ్య విధానే వేణ్యత్ర వక్ష్యతే సత్యం యస్య న శాస్త్రమంతరేణ ప్రాప్తిః తస్య తదర్థేనత్వం యస్తు నరర్థప్రాప్తం ప్ర

నిమిత్తాంతరాద్భవతి నైవ ప్రతిపద్యేత నమోపపద్యేతాధ్యయనాదినిమిత్తం వర్ణత్రయసాధారణత్వాత్ అధ్యాపనాద్యపి భిన్నాచారక్షత్రియ
వైశ్యప్రతియోగిత్వాద్దుష్టం సర్వంయద్దుష్టం తదప్రతిసంధార్యమాణత్వాదనిమిత్తం యస్య విచారితసిద్ధమేవ ప్రతిపద్యేత నహి కామ
పి విరళభూతం మన్యమానః శ్రోత్రియాంతే నైషదోషః స్వయం ద్విజాభిజ్ఞాతిగ్రహణాజ్జాతేర్వర్ణస్యతాద్భవతీతి వర్ణితమేతత్ తేన యద్యేవమ్
తే ద్విపాంనేకపిండానుస్యూతిర్ఋజ్వృజ్వస్వరూపావృత్తిముపాదాయ సన్నికర్షకారణవిశేషాదయోగ్యజాతిగ్రహణాకారణం తద్ద్విజాత్యో
దకజాతిస్వరూపం అయం యోగ్యత్వాద్యోగ్యత్వాదత సంబంధో మాం ప్రత్యేవ ప్రత్యక్షః అన్యేషాం త్వనుమానాత్పితృపాదికాద్ద్యేవగతః కా
రణం భవతి నచానవస్థా పురుష్కాపాగతమేవ ప్రత్యక్షనిమిత్తం భవతి బహిరాదిరనవాగతస్యాపి నిమిత్తత్వదర్శనాత్ అంతరా
లి కేశస్థితిర్వ్యవహితమపి చంద్రియసంబంధానుసారి ప్రత్యక్షమిష్యత తన్నిశ్చితమేవ నహి యత్సంతానాం సర్వేషు ప్రత్యక్షం నభవతి

తత్పరివారసూత్ర త్రేమసంబన్ధ్యానురోధేన నన్వేతద్విద్యున్నిత్యాన్వేషేయవరకాశేషేరాణాఖ్యమతః సేరాయాంత్రయాం తత్త్వం బంధ్వనాఖ్యధా

.నాం తద్విషయత్వేనాంత్ర మారూం నహి బ్రాహ్మణత్వజ్ఞానసందేహవిపర్యయాః కేనచిదంశేన కర్మణ్యుపయుజ్యంతే నచ ప్రత్య

5 క్షవిరుద్ధశ్రుతిః సంభవతి నచ ప్రత్యక్షం బ్రాహ్మణ్యజ్ఞానప్రతిపాదనేన ప్రామాణ్యం కథం పున రయం ప్రత్యక్షవిరోధో యదా స

౨ మానాకారేషు పిండేషు బ్రాహ్మణత్వాదివిభాగః కాస్ప్రస్త్వైవ నిర్ణీయతే నాయం కాం ప్రవిషయో లౌకికప్రసిద్ధతాల్లిఖితేత్యాపి

దివత్ కథం పునరిదం లౌకికప్రసిద్ధం ప్రత్యక్షేణేతి బ్రూమః కేనార్త్య ఖలు నమార్గస్య పిత్ర్యసంబంధానభిజ్ఞా ఉప్తుస్సన్ని ప్రత్యక్షేషు మను

ష్యేష్వేనాం జాత్యంతం నప్రతిపద్యంతే ప్రత్యక్షాభావాత్ యథావృక్షత్వం ప్రాగభిధానస్యాఖ్యాతేః నైతదయుక్తం వృక్షత్వేహి ప్రాగపిస్మృభిధా

యకవాద్యపాహాం జ్ఞానం తరవ్యవచ్ఛిన్నం స్ఫుటప్రత్యక్షానుగతం కాంశాదిమధ్యాపేక్షోదృశ్యతే నతు బ్రాహ్మణత్వం ఉపదిష్టస్యాపి

త్వోపపత్తేః సంకరజాతానామపి పునరుత్కర్షాపకర్షాభ్యాం సప్తమే పంచమే వా ఽన్యతరవర్ణాపత్తిః స్మర్యతే తత్ర ప్రత్యక్షానవస్థాప్ర
మాణాభిమతం ప్రత్యక్షత్వం న వాచ్యం పౌరుషేయత్వాని యమోపారికప్రమాణాగమ్యః తస్మాత్ ప్రత్యక్షేపి సారూప్యే యద్యాకేనచిన్నిమిత్తేన
ప్రీఫలం స్వత్వాదివిభాగజ్ఞానం తద్దైవదర్శనస్మరణపారంపర్యానుగ్రహాత్ తత్ప్రత్యక్షాగమ్యం బ్రాహ్మణత్వాదీతి భవత్సు జ్ఞానవచనస్య ప్ర
త్యక్షవిరోధః యేషాం వర్ణ్యాచారనిమిత్తా బ్రాహ్మణత్వాదయస్తేషాముపేక్ష్యే విరోధః పావదస్త్యేవ నవర్ణ్యాచారనిమిత్తా వర్ణ
విచారణే ప్రమాణం కింబహుత్ ... సిద్ధానాం వా బ్రాహ్మణాదీనామాచారా విధీయంతే అత ఇతరేతరాశ్రయత్వం భవేత్ బ్రాహ్మణా
దీనామాచారః తద్భేదేన చ బ్రాహ్మణత్వాదయ ఇతి ఏవమాచారకారణత్వే (బ్రాహ్మణాః పునరాచారకారణే) సాం ప్రత్యక్షం న వ జ్ఞాతవ్యం తత్తద్దైవేనైవ ప్రయత్నేన పరపరాదానుగ్ర
హాదితు వర్ణానాం యుగపత్ప్రత్యక్షాణాం బ్రాహ్మణత్వే విరోధ ఇత్యేతాభిరుపపత్తిభిరయం ప్రతిపాద్యతే న తపః ప్రభృతీనాం సమ

విఘ్నాశయోపి పశ్యాయాం న తత్ప్రపృష్టవ్యమిష్యతే తదయుక్తమేవ ప్రాగపరాంధాత్తు దుర్జ్ఞానోయం సంబంధ ఇతి జ్ఞేయమేవ వక్ష్యతి న చ

గిరి

హారవన్నాత్ర ప్రాప్త ప్రష్టవ్యతాంవాలియతే నహిం యదిహాంరిశ్యం గమారువశ్య గ్రావస్యాత తదప్రష్టవ్యం నచ స్త్రీకారం జైలి భూష్యబారదర్శనాం ఘ

6 వర్ణత్రైవంకల్పనాయుక్తా లోకవిరుద్ధానుమానాం సంభవాత్ విశిష్టేనహిం ప్రయత్నేన మవరేతుర్వినా పరిరక్ష్యం తాస్యత్తాన్నం ఆనే నైవహా

౬ ఘనాం రాజ్ఞ నిర్ణయోహ్యాస్యైశ్చ ష్టపిష్టే పితాంమహాంపాంరం పర్యంగవిస్తరశాస్త్రార్థసమయాం వాలవేశాన్యని ప్రవర్తితాని తాని తద్ధర్మాప

తికులం గుణాదయోంష్వస్వరక్షేన తదనురూపాః ప్రవృత్తినివృత్తయో దృశ్యంతే నచ భర్తృవ్యతిరేకేణ నవర్ణసంకరోऽపరాధేనభాం

యతే దృశ్యతేహిం అపరాధేనానామపి వ్యభిచారినిమిత్తః ప్రసవః తదపరాధనిమిత్తస్తు తంసాంముఖభృషలూపహ్యోంగోంభవే

త్ నక్ష్యపత్యానాం వర్ణసంకరః నచ నియోగయోర్వర్ణాంతరైరేవ సహ ప్రమాదః సవర్ణేనయోం తర్వదితశ్చ నైవవర్ణాంతర

ఖ్యాపనాత్ సర్వార్థసత్త్వం నిత్యరూపధర్మం తుల్యప్రమాణత్వయుక్తం ఇదానీం తు సర్వార్థేష్వసత్త్వమిత్యభిప్రాయార్థతాత్పర్యదర్శనాయుక్తమితి అనే
నచేహేదానీం తత్ర పూర్వసూత్రమేవం యోజ   నసః స్తేన శబ్దవాచ్య పరస్పర పరిహార్యభావాత్ వాచస్పత్యవదన తత్పర్యభా
వాం న్యూన్యరూపస్తేనాంశ్యత వాదినేత్ప్య కేర్థనేయ సర్వార్థేసత్త్వతాత్పర్యదానర్థక్యమభిధేయరూపత్వం యథా దృష్ట్వా ధర్మానువాదత్వత్రయార్థతాత్ప
దానర్థక్యం నిత్యరూపభూనమితి అధ్యాహారాదిభి స్తుత్రయార్థత్వకల్పనే ప్రతిషేధ శాస్త్రవిరోధాపత్తేరానర్థక్యమేవ యుక్తమితి
శాస్త్రవిరోధపూత్రవ్యాఖ్యానార్థే విప...రిశాంమాదిత్వాదితదర్థ్యత్వం తదభ్యుపపత్తి అథ త్రితి ననే త్వాదిభాష్యమాత్రం త్వే పూర్వం వ్యాఖ్యా
తత్రేతి అత్రాశంకతే నను వేత్తి పితృయజ్ఞాతి దేవ ప్రాప్త పశ్రవరజన స్య న హోతారం వృణీత ఇతి నిషేధః స్తూయతే దర్శపూర్ణ
మాసయోరాఖ్యానారభ్య విధి ప్రాప్తస్య యెయజామహహ్నాత స్య నానూయాజేషు యెయజామహం కరోతీతి తత్రానయోర్నిత్యం వా
ధ్యం వికల్పనం వేతి నిరూపణార్థం న క్షీయం ప్రతిషేధార్థః పర్యుదాసార్థో వేతి చింతారయాం పూర్వపక్షే యుక్త్యా తత్ర శాస్త్రవర్ణః ల
ధావభూతవిధాయకాంత్వే న నిషేధార్థత్వం ప్రతీతమపి నేత్రే తత్ప ప్రత్యక్ష సామానాధికరణ్య దనుకృష్టో వసర్గనే భూతధా

వ్యాచష్టే యాన్యన్యతీతి విధిప్రత్యయశూన్యేషు తదర్థసమస్తో క్షేపః స్వాద్యభ్యాసాంశ్చ సిద్ధసాధ్యతామాహ యానిషేధితి యద్యపి
7 అనేనా వృత్యా అంశకేయాంశాస్త్రం వ్యాఖ్యాయతే కర్త్రీభూతసమూహపదైర్నైవం భవతి నాప్రమాణాత్వేనాంశేప్యాభవతీత్యర్థః కిన్తు తస్యార్థ
వాదపదైర్ఘటనాయుజ్యార్థాంతరే వర్తతే తత్ర తావదర్థవాదపదాని కేవలాన్యధీతానీతి పునస్తాని ద్యోతకాదిముద్ధార్థవాదవిషయత్వే
నైవం వ్యాఖ్యాతం యాని కేవలాన్యర్థవాదపదాని తస్యస్య విధేః శిష్టాని సమస్తాన్యధీతానీతి ఇతి ॥ నాప్రభృష్టవిరోధాత్ ॥ అత్ర
౨ భాష్యకారేణాస్తేనం మనసా తద్ద్యుతావ్యాఖ్యా ఏవంజాతీయకానాం ధర్మం ప్రత్యప్రామాణ్యం భూతానువాదకత్వాదిత్యుక్తం తదేవంజా
తీయకాని ... కేం ధర్మం ప్రమిమీరన్నిత్యనేన గతార్థతార్థివిత్యనురుక్తమిత్యాశంక్య వ్యాచష్టే వాక్యానసయోరితి అనేనైవ భాష్యం వ్యాఖ్యాతం
భూతశబ్దః పరమ యాథ్యార్థం పరమార్థ... ప్రత్యక్షరూపతాదాపూరితం స్తేనత్వం మనసా వాచోన్యత్ వాచి నేతృం తాద్యా
కానువాదవాలాభ్యా ధర్మం ప్రత్యప్రామాణ్యం అథవా భూతం ముఖ్యరూపస్తేనాన్యత్ వచనేష్టా కీర్తనేషు స్వార్థేప్రమాణ్యమితి
భూతానువాదాదితి విశేషణోపాదానసామర్థ్యసూచితం తదపి పూర్వోదాహరణే స్తేనే తాదర్థకీర్తనేనయోగ్యానుపలబ్ధే

వ్యాపకత్వే అతః పరమితి అత్ర ఖణ్డస్య తత్కారణస్య ధూమవహ్న్యో ర్వ్యాప్తిదర్శనాదభ్యనైకాన్తిక త్వాద్యదృష్టవిరోధోదాహరణం దర్శయిత్వా తస్మాన్నైతం
వవధారణాసిద్ధేరిత్యుక్తం తద్యుక్తమేవ అవిశేషేణ వ్యవధారణానుపపత్తేః. వ్యాప్యసంహారార్థత్వేన యావద్వ్యాపకవిశేషణాత్రింశద్విమతి యు
క్తే ఖవదవధారణాద్యయానుపపత్త్యా తత్సంహారస్య తస్యా ఉక్తస్య విరుద్ధత్వమస్యానైవ సిద్ధిరిత్యతో దుపపాద్య ఉదాహార్యాన్తరాదిత్యేనోక్తో రామాత్రావాది
వ్యత్రమస్త్వవధారణాద్యయస్య సిద్ధిప్రతిపాదనార్థం తద్వ్యాప్యమిత్యాహ అథవేతి వ్యాప్యమపరాఘ్రోక్త్యా సిద్ధాన్తేతి నినృత్తిర్యాత్ తత్రైవ సహృద్యపి
వకారాతిక్తేతిరిత్యాక్షేపస్య సర్వధర్మసత్యత్వేనిరాలమ్బనస్వప్నస్యానుపపత్తిం తదనుపపత్త్యాహ తత్ర ఖ్యాతం త్రివిధ్యానుపపత్తిమేకదేశం ప్రా
మాణ్యేనాహ సమస్తవేదప్రామాణ్యావధారణానుపపత్తిం ప్రతిపాదయితుమేతదిత్యాహ తత్రైతి ఏతస్య సర్వధర్మసత్యత్వే ప్రతిపాదనస్య ఫలం
వర్ణయన్నాహ ప్రత్యక్షమర్థప్రామాణ్యేష్వపయోగిత్వప్రదర్శనార్థం వ్యాప్తిగ్రహణత్రయం నస్యానన్తరానిర్దిష్టస్య సుస్వార్థదోషేతి సర్వనామ్నా నిర్దే
శేన యుజ్యత ఏతదేవ కైమోదాహరణేనోక్తయా విరోధ వ్యాప్తిగ్రహసిద్ధిరుదాహరణద్వయమనర్థకం అథ పరిహారస్యైవ లక్ష్యాద్యుదాహరణద్వ
యం తథాపి ప్రత్యవిరోధోదాహరణద్వయముక్త్వా దృష్టవిరోధోదాహరణం వాచ్యం ద్వయం వృత్త్యా మేకం కారణమిత్యాకం కార్యాహ

ప్రధర్మాద్వా యేన పర్యుదాసో౽ంగీక్రియతే తత్త్వం తథా వికల్పస్తు పర్యుదాసస్య పరిహార్యః తస్యాపి పర్యుదసనీయప్రాప్తిసాపేక్షత్వా
8 త్ అత్ర ప్రధాన సాపేక్షత్వాదసామర్థ్యస్యాపి పర్యుదాసత్వాపత్తేః కిం వాన్యత ఏవ తదన్యేషు ప్రాప్తేస్తదన్యమాత్రం సంయోగార్థత్వేన పర్యుదాసో
వసంవారయోరధ్యాహార్యః నఞ్ పర్యుదాసో౽స్త్విది తదోపపత్తేః తస్యాప్రతిషేధత్వాదయం తత్ర విధాయ ప్రతిషిద్ధత్వాద్వికల్ప ఇతి తత్ర
ప్రాప్తిసాపేక్షస్యాపి సురాపానాది నిషేధవద్విశేషనిష్ఠత్వాద్ద్వయోరప్యేవం సర్వదిత్వాత్ సంప్రాప్తే విశేష నిష్ఠానామపి నిషేధేన రథ్యాలంకారయోగాపత్తేః
సామాన్యరూపస్యాపి విధేః స్వవిషయాదపనేయమనన్యత్వాదనపనేతస్యైవ శాస్త్రాన్తరబాధాయోగాద్వికల్పాదుపరిహారశాస్త్రం
న చ పల్లవేషూక్తత్వాదుభయం శబ్దలక్షణమితి సిద్ధాన్తస్తు కర్తవ్యత్వప్రతిపాదనాత్ కేవలవిధి విరోధిత్వేనాకర్తవ్యత్వప్రతిపాదనా
త్తత్ర నిషేధే బాధ ఇతి వికల్పాపత్తౌ తత్పరిహారాయ పర్యుదాసో౽ంగీక్రియతే తస్య విషయసముపస్థానానుకూలతయా వికల్పానాసం
భవత్వాత్ తస్మాత్ సంయోగాద్భోర్ వసంవారయోరతదన్యమాత్రసంయోగాత్ బాధకస్య పర్యుదాసస్య పుష్టత్వాత్ లక్షితస్యానవద్యం పరిహా
ర ఇతి సర్వమపి దృష్టవిరోధం ద్రష్టవ్యం కార్యసవాంగ ఏవ మంత్రవదభిధేయం సాంప్రతం ఏవం నద్యర్థస్య ప్రతిపాదనపరతయా సామాన్య

తి కథం పునరితి శాస్త్రస్యైవేతి సవర్ణాయాం భార్యాయాం ముత్పాదిత స్సవర్ణో వా సవర్ణాయాం మూర్ధావసిక్తాదిః పరభార్యాయాం
జీవత్పతికాయాం కుండో విధవాయాం గోలకః పునశ్చోత్ర ఔరసపత్నీష్వాపన్నతరే వకార్యప్రవృత్తిరిత్యాద్యధికారస్త్రేతి గౌణత్వరతాభావాన్నపుత్ర
త్వాగమ్యమిత్యర్థః (పరిహరతి నాయమితి ఏత దేవకాంకా పూర్వకేంవివృణోతి కథం పునరితి) ఆశంకితాం సర్వభిప్రాయమావిష్కరోతి తస్మాత్పు
నరితి సత్యపి బ్రియవాన్యపరె ప్రతీత్యధారావాన్య ※ బ్రాహ్మణాత్పాదేః పుత్రత్వం యుజ్యతే నమోత్పాదకజాతి జ్ఞానస్య సమంకారిత్వం సంభవ
త్యాత్ప్రయదోంపరపత్రః ప్రాగుత్పాదకజాతిజ్ఞానాం దాపవాశ్చైరు నిఖిలంజ్ఞానం న పుత్రత్వేన కళంక్యమిత్యనేనాభిప్రేత్య గ్రహణానిత్యుక్తం
యదా అనేన గ్రంథేన బ్రాహ్మణాది జాతి రపవాద్యాయతె సపిండాను వర్తేర్వి జాతే యెషామాచార వృత్తి ఆకారేణ జాతిర్నిశ్చీయందిత్యభి
ప్రాయః బ్రాహ్మణత్వానువృత్తాః తత్పిదాం కారవిశేషం మాతాపితృసంబంధజ్ఞానాపి ప్రతీయతే తస్మాద్ బ్రాహ్మణాశబ్దవ్యపదేశ్యమాతా
పితృసంతానజన్యత్వోపాధిబిం బ్రాహ్మణాదిశబ్దానజాతివచనః సంతానవ్యవధానేకవిప్రకృష్టకాలపురుషవ్యాసంగినః ప్రత్యక్షత్వేఽపి
తుమశక్యత్వాన్న తదుపాధికస్య బ్రాహ్మణ్యాదేః ప్రత్యక్షత్వం సంభవతీ త్యనంతరాభిప్రాయం పరిహరాదూషయతి తత్త్వాభావాదితి అయ

9

కాంప్రభృతి ప్రాయాంది ష్వనేనా న్నత వాది నీతాన్పలంబనే నావచ్యత్వేనప్రాప్తే ధూంమ ఏవేష్వవధారణాపి ధూంయ స్యాప్యనృవాచ్యత్వప్రాంలంబనస్థే
న బుద్ధిస్థత్వాదన్నతవాదినీత్వాద్దాంపారణాపరివారరానంతరం ధూంమోందాంపారణాపరివారరే ధూంయస్యాప్యస్యైనోంత్రే నాంసిరిష్వదర్శనోంత్రాచ్ఛలం
బనేవ సమాంపగమనస్యైకనిబంధనే దుర్జ్ఞేయత్వే దూంరస్యైనోంత్రే ప్రాప్యస్యాజ్ఞానోంత్రా వచి స్వపరాధనిబంధనస్య దుర్జ్ఞేయత్వే స్యాలంబ
నత్వేన బుద్ధిస్థత్వాత్ తదనంతరం పరివారణమితి పరివారణక్రమకారణం పరివారరాకారం సూత్రక్రమో నైదేనవేతి విగ్రహః ఉదాంపారణానే కత్వరా
౬ రణాత్వేన పరివారణదోషేత్రిః నస్యైత ద్విధృతిష్వత్రా క్రియాంధర్మాత్వాదిత్రమాంణ మిష్యత్రేం తత్ప్రాంశ్చాభిమత సూత్రష్వర్మత్వనిరాకరణాపరత
యాం వ్యాఖ్యప్తే నస్యైతదితి ఆశేషయువరణాక్వైనాత్ర త్రువరోత్రవేయమాంశా దేవాః పితర ఇతి బ్రాయాంది త్వాపేషయవరణానుమంత్రణా విధిరభి
ప్రేతః తేనమోందాంపారణాత్ అనుమంత్రణాత్ క్రియాం సూత్రష్వప్రయతేరానర్థక్యమిత్యాశ్యంసూంత్రం యోంజితం తదేవోంపపాందయతి నచాంతి కేన
బిదంశానేతి విధేయు సూ.త్వంకేనాంష్వనిందాంకేనే వేష్వర్థః యదప్యదృష్టవిరోధిత్వేన క్రియాం సూత్రష్వర్థత్వాత్ సంభవాం దాంనర్థక్యమనేనోంక్తమిత్యే
తదేవభాంష్యమన్యథాం వ్యాఖ్యష్టే నవేతి మోందయతి అథవాయమర్థ ఇత్యనేనాంనర్థకత్వవదృష్టవిరోంధోంపోంనురుక్తః తదభ్యువ్యప్తే నవేతి మోందయ

ఛిదాత్ సంస్థానమాకారముద్రావరనామధేయం నాతిరిచ్యతే తస్మాచ్ఛమానాకారేషు పిండేషు విలక్షణా బ్రాహ్మణప్రత్యయవేద్యా బ్రాహ్మ
ణ్యాదిజాతిర్నాపహ్నోతుం శక్యతే నను సంశయాస్పదత్వవిషయః ప్రమాణానాం రా శ్రుతియోగ్యం జాతౌ ఆశ్రయాశ్రయిసంబంధత్వేన బ్రాహ్మణాకార
దిపదార్థాజ్ఞానాత్ బ్రాహ్మణాదిబ్రాహ్మణశబ్దం యోజయతి సబ్రాహ్మణాదితి వా కేవలార్థానవధారణాత్ సంబంధాగ్రహణాదేవ నానుమేయత్వం
సదృశానుపపద్యమానార్థతాద్వా శబ్దావాదుపమానార్థాపత్త్యోః సంభవః పారిశేష్యాత్ ప్రత్యక్షత్వం ప్రత్యాభిదకజాతిజ్ఞానాత్ వాక్యగప్రతీతేః తత్స్వసమాకా
రిత్వం తల్లాభాజాత్యభేదేపి వ్యక్తిభేదేన జాతివ్యక్తిసంబంధభేదాదుత్పాదకత్వేన వ్యక్తిసంబంధితయా జ్ఞానముత్పద్య వ్యక్తిసంబంధితయా జాతి
జ్ఞానే కేవలామిత్యాద్యర్థద్వయతాత్పర్యప్రసంగః సమాకారయోర్పేక్షాపేక్షేంద్రియకత్వే వాక్యమాహ దృష్టాంతమాహ యథేతి శబ్దో వ్యక్తే అప్రతీతేః
బాదయం దృష్టాంతః ఆశంకితాయామవ్యక్తేష్టజ్ఞప్తిరూపగ్రహణే సమాకారయోరనపేక్షత్వాద్విశేష్యమాణం నైతదితి శబ్దో వ్యక్తే అప్రతీతావపి శ
బ్దాతిరిక్తసమాకారయోరనపేక్షత్వాద్విశేష్యమాణం అపివేతి నిమిత్తాంతరగ్రహణే నైతద్విశేషయతి ప్రత్యక్షస్యాధ్యానుపపత్త్యా కల్ప్యమానము
పి శబ్దాతిరిక్తం సమాకారరిగ్రాహ్యస్య బ్రాహ్మణత్వాదిరూపత్వం నామోత్పాదకగతం బ్రాహ్మణశబ్దముత్పద్యగతం బ్రాహ్మణత్వాదిర్వ్యాదేకస్య

మాశయః మాతాపిత్రసంబంధజ్ఞస్యైవ పశ్చాద్బ్రాహ్మణాదిప్రత్యయస్తావత్ సందేహం వాధిరహితః స్వసంవేద్యః న చ నిర్విషయః ప్రత్య
యో ప్రత్యక్షత్వం న చాస్య సంతానస్య జన్యత్వం విషయః నిరాలంబనశబ్దప్రయోగానామోపాసన జాతివ్యక్తిరిత్యస్య సంతానాంతరవ్యావృత్తస్య
విశేషస్య సంభవాత్ న చాస్య దృష్టవ్యవృత్తి సంతానమాత్ర సంతానస్యమాత్రే యేన సంబంధివిశేష ఏవ సంబంధః సంతానవిశేషో సంతా
నో వి శక్యేత యథా హ్యైకదేశావస్థితా వృక్షా ఏవ వనశబ్దేనోచ్యంతే తద్వత్త్యద్యోర్వత్తదేకత్ర మేళావస్థితాః పురుషా ఏవ సంతానశబ్దవాచ్యాః
౧౦ న సంతానానాం జన్యత్వం కించిదస్త్యస్తి తస్మాత్ షట్వేషు బ్రాహ్మణేషు ప్రసూయతం ప్రత్యేకసమవేతం బ్రాహ్మణ్యప్రత్యయవిషయభూతం కించిదవశ్యమేవేష్టవ్యం
యుతాశ్చ కారకా విశేషా న ప్రతీయత ఇత్యనుత్త్రం తత్ర యదాశ్చ కారకశ్చైవ సంస్థానం ము ద్రా పరనామధేయ మభిప్రేతం తత్తస్య జాతిత్వ
10 సంగ్రాహకారాదయోంశః బ్రాహ్మణప్రత్యయవేద్యస్తు ధర్మవిశేషానుభవసిద్ధత్వాన్నస్త్యపహ్నవమర్హతి వ్యక్తేరత్వేఽపి క్రముఖవాయురూధరూపాంతి
రేకేణ నిరూపయితుమశక్యం శాకాదిమ ద్రావస్య సంస్థానాంశ్చకత్వేన జాతిత్వాభావాత్ సంస్థానవిశేషస్యాపి ప్రతీతివ్యక్తివిలక్షణత్వాత్ ఖం
స్థితనమాత్రస్య స్వజాతియేష్వపి సమానత్వాదవాంతరవిశేషస్యానిరూపకారాదవయవవిశేషాత్ కస్యైవ సంస్థానస్య నిరవయవేష్వసం

న చ మాతాపితృసంబంధానభిజ్ఞప్రవృత్త్యేష్టమాత్రం తదభిజ్ఞప్రవృత్త్యేష్టం విమనస్కాయదాతేషు విధిత్వాదినా నిరాకృతత్వాద్విధిత్వవాం నవేతి నను స్త్రీ
వ్యభిచారశంకయా మాతాపితృసంబంధానిశ్చయాన్నాపత్యస్యాప్యశ్వనిశ్చయః కస్యచిదపి సంభవతీత్యాశంక్యాహ స్త్రీపరాధాత్స్యతి స్త్రీకాణాం స్వాతం
త్ర్యనిషేధాత్ స్మృత్యాదిభిః ప్రయత్నేన రక్షితానాం దుర్వ్యగత్యనుపలబ్ధేర్వ్యభిచారశంకాయాః పరిహారం సూర్యంశక్యత్వాద్ద్విజ్ఞానం చ మాత్రం మాతాపితృసంబం
ధస్యాధ్యాహేన తు సర్వేషాం జ్ఞానాభావప్రసంగః ఏతస్య దుర్జ్ఞానత్వాద్దజ్ఞానవచనం నామిమితి స్త్రీపరాధేనేష్టత్వాద్ధి స్యాత్కారో వక్తవ్యతీత్యాహ ఇ
తి స్యేయమేవేతి నచ దుర్జ్ఞానత్వం మాత్రకారప్రవృత్తేష్టం శక్యం గిరిశం గారోపాంశు జన్యస్యాపి దూరస్థపదార్థజ్ఞానస్య ప్రవృత్తేష్టం ప్రసిద్ధిరిత్యాహ నవే
తి నను స్త్రీకాణాం ప్రాయో బలవల్లబ్ధదర్శనాన్నష్టైత్రీకాని సహస్రాణి సంతి సాంలాశ్వకాకాణాం హార్దయాన్వేవ స్త్రీయా ఆశాస్యం మన్నితి చ వేదేషు వాదా
త్ సురూపం వా కురూపం వా పుమానిత్యేవ భుంజత ఇత్యాదిస్మృతేషు వ్యభిచారస్యాభావావధారణాదదృష్టవ్యభిచారాస్వపి స్త్రీష్వనన్యభిచారో
ను మాస్యత ఫలాంశేనేవ వృత్తేష్టమిత్యాశంక్యాహ నచేతి స్త్రీష్విస్వ వ్యభిచారప్రయోజకస్య సూచనాద్ధి అనుమానేకల్పనాశక్యః నచ నిమిత్త
స్యైవ లక్షకస్య ప్రామాణ్యం ప్రయత్నేన రక్షితయోగ్యానుపలబ్ధిమూలస్య సంభవాదితి దర్శయితుమాహ విశిష్టైనపాత్ మహాకులీనానాం పురుషా
ణాం స్త్రీరక్షణమేవాత్మరక్షణం జాయాయాం రక్ష్యమాణాయాం మాత్మా భవతి రక్షితః ఇత్యాదిస్మరణాత్ యదస్య దుష్టులప్రసూతత్వం వ్యభిచారశ
లక్షప్రయోజకం న స్త్రీష్వమితి దర్శయితుమాహ కులీనత్వం స్త్రీణాముక్తం వ్యభిచారాభావనిశ్చయమేవ అభియుక్తవృద్ధవ్యవహారో ద్రఢయ
తి అనేనైవేతి వ్యభిచారాభావనిశ్చయమాహ నిమిత్తత్వాత్ పితామహాదిపరంపరా వైశనాత్మకసమూహాద్వైశ్యం వ్యర్థం స్యాత్ కులపరిజ్ఞానా హా
కేదారాంశంతన పురుషగత వివాహాదివ్యవహారేణాపి తమేవ ద్రఢయతి తథాచేతి ఏవం తావత్ప్రయత్నాన్వేషణె యోగ్యానుపలబ్ధి హామాత్కయా

కర్మాంతరాణాం తత్ప్రయోగాంత్ న తస్య సహకారిత్వం యుక్తమితి ఉపవీతాదీనాం తస్య ఖిలారాం తత్సహకారిత్వమనేనాంశేన స్వమేవ తత్త్వహం నవేతి అధ్య
యనాదీనాం బ్రాహ్మణస్యైవ విధానాత్ తస్య ఖిలారమణాంశం కల్పితం అధ్యయనాద్యపేతి క్షత్రియవైశ్యయోః ప్రతియజ్ఞతద్ధితి క్షత్రియవైశ్యప్రతి-
యోగి క్షత్రియవైశ్యవాం ప్రతియోగినాం ప్రతిసంబంధినాయస్యేత్యర్థః నవ్యధ్యాపనాధికారిణి లగ్నే నివిష్టతిత్వ బ్రాహ్మణ ప్రత్యయదర్శనాన్నైష్టిక
ఖిలారమాం త్రిహాం ప్రామాణ్యాంశం కాయుక్తే తత్స్వాంశత్వహం యుక్త్వతి అధ్యాపనాదీనాం వ్యభిచారిత్వే న నివిష్టతిత్వ ప్రత్యయో తద్విధత్వం నయుక్తమి
౧౧ తిభావః పరిహారత్వాన్నిత లగ్నవస్య బ్రాహ్మణస్య యమిత్యసంధిగ్ధసాధితపరోక్ష ప్రత్యయో జాతె బ్రాహ్మణ్య ప్రత్యక్షత్వ పర్ణవాయోగా
దత్యయ వ్యతిరేకబపె సోసో తద్విధకజాంతి జ్ఞానసౌష్ఠ్య కృ ప్రకారేణ పరివ్రాతత్వాత్రయదోషస్య సహకారిత్వక జన్యైకాంధితత్వభి ప్రాయేణావాం త్రైష
దోషణితి వృత్తేర్వైష్ణవ్యలక్షణా ధ్యాపనాది నిమిత్తతద్యసంభలక్షణో వాన దోషణిత్యర్థః యదివాన్య జాతి త్రువాంతా సర్వత్ర్యైకరూపం సహకా
రిస్వాతద్దోషతద్వైష్ణవ్యస్య దోషత్వంశక్యతాపి నత్వైతదస్తి అవృత్తివాదితస్యోపలక్షణాం బాపిత్వవిత్తినవిదిష్యత ఇత్యాదినా జాతివిశేషేషు యథాద
ర్శనం విలక్షణా సహకార్యనిధానాది తద్భావం ఇత్యుదితి రూపాదేగుణావిశేషస్యైవ తువర్ణవిప్రభిగ్రహాంతా సహకారిత్వ దర్శనాన్యజాతేః సహ
కారిత్వం కల్పయుతం యుక్తమిత్యాశంక్యాంన్యత్రాదృష్టమపీత్యైవ ప్రతీతిబలాదవశ్యంతకల్పనీయమితి దర్శయన్నుపసంహరతి తేనేతి ప్రతీతిబలాదేవ
యథాసంభవం ప్రత్యక్షానుమానాద్యవగతాయాం జాతౌ సహకారిత్వకల్పనం నాయుక్తమిత్యర్థః అయంభావఇతి నను ప్రత్యక్షావగతమేవ ప్రత్యక్షే
జ్ఞానేకారణమితి నియమోయుజ్యతే వస్తురాణాం వ్యభిచారాదితిభావః తద్వహం నవేతి నను జాతిస్మరణవ్యవధానమాత్రేణ వస్తుషోండకారణ
త్వం వాచ్యం ప్రత్యక్షసూత్రేతత్రవబుద్ధ్యర్థసంబంధమిత్యాదినా స్మరణవ్యవధానేప్యపరోక్ష ప్రతీతేః ప్రత్యక్షత్వాభిధానాదిత్యాహం అంతరాలికేతి

సూచితం ప్రత్యక్షేణావగతిసంభవాదన్యత్రాప్రవృత్తేరనాంగీకృతః ఇహాంతరసంభవాత్ప్రవిషయత్వం నాయుక్తమిత్యాహ నచేతి నిత్యేత్యా
రసాంత్విన శ్రుతిరపి బ్రాహ్మణాదివివేకస్య ప్రత్యక్షేణావగతిసంభవాత్ సర్వత్రాప్రగమ్యత్వమేవాంగీకార్యమిత్యత్రాంతరాం నిరాకరోతి యుప
సంవారరతి తస్మాదితి కేనచిన్నిమిత్తేనేతి స్వరవిశేషాదినేత్యర్థః స్వరజ్ఞస్య సర్వస్యాంత్యజా ప్రామాణ్యయోగాత్తన్మూలప్రదర్శనార్థం దర్శనగ్రహ
ణం తస్యైవ ప్రత్యక్షతాదతద్భ్రాంతిస్మరణానిరపేక్షం బ్రాహ్మణ్యత్వయోగాత్ప్రత్యక్షేణ తద్వదతద్భ్రాంతిస్మరణం తథాపి కార్యతదర్శయితుం పారం
పర్యగ్రహణం ప్రత్యక్షత్వాపాదనఫలముపసంహారతి ఇతి భవతీతి॥ నను శమోదమస్తపశ్శౌచం సత్యమార్జవమేవచ। జ్ఞానం విజ్ఞాన
మాస్తిక్యం బ్రాహ్మణ్యం కర్మణ్యప్రభవత్తథా ఇత్యాది స్మృతిపర్యాలోచనయా తపఃప్రభృత్యాచారయోగనిమిత్తత్వేపి బ్రాహ్మణాదిశబ్దప్రవృత్తేస్తస్య ప్ర
త్యక్షత్వేన ధృష్టవిరోధసంభవాత్ప్రమితిమహాత్మ్యేనైవ భ్రాంతిస్సాధ్యతే అత ఆహ యేషామితి ప్రమాణాన్తరమపపాదయతి తమాహ
పిత్రోర్నాస్తీతి వాతేతి అనవధృతతత్త్వపత్రైవిగుణనిమిత్తత్వం నవాంశ్యత్వమిత్యాహ సవేతీతి కారకారాన్తరమాహ తథేతి నను తపః ప్రభృ
త్యాచారయోగినిలోకే బ్రాహ్మణాదిశబ్దప్రయోగదర్శనాత్ తథం తన్నిమిత్తత్వనిరాసోऽత ఆహ ఏతాభిరితి బ్రాహ్మణ్యప్రతిపాదనే ద్విత్వ
తత్త్వం తపః ప్రభృతీనాం నతు బ్రాహ్మణాదిశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తత్వమిత్యర్థః యద్వా కారణవర్ణాసాధ్యత్వతే గతేతి రితాద్యర్థం త్రైనతదుక్తం-
ద్విత్వతత్త్వమాత్రం స్వతత్త్వప్రతిపాద్యతే నతు తప ఆదీనాం సముదాయో బ్రాహ్మణ్యం స్వతత్త్వప్రతిపాద్యత ఇత్యర్థః యదాతు పూర్వోక్తా
ధ్యాపసంవరరత్వేనేయం ప్రక్రియా వ్యాఖ్యాయతే తదాన్యైతాభిస్తపః ప్రభృతిభిరయం బ్రాహ్మణః ప్రతిపాద్యతే ద్విత్వతత్త్వమతియోగ్యం కేంద్వేతా
భిరితరేతరాశ్రయప్రసంగాదిభిరుపపత్తిభిరయమర్థః ప్రతిపాద్యతే యదుక్తేన తపఆదీనాం సముదాయో బ్రాహ్మణ్యమితి నతు తపః
ప్రభృతీనామాచారాణాం వ్యభిచారిత్వేన ప్రత్యేకం బ్రాహ్మణాదిశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తత్వయోగాద్వ్యగపదనుష్ఠానాభావేన సముదా

ల్ తత్ప్రసిద్ధ్యా వ్యభిచారాంతరావనిశ్చయాత్ న ప్రత్యక్షం ప్రమాణం దృష్టవ్యభిచారానుమానం యుక్తమిత్యుక్తం । ఇదానీమనుమీయమానోఽపి నైకాంతిక
వర్ణసంకరమాపాదయతీత్యాహ నవేతి నను వ్యభిచారో దృష్టశ్చేత్తావతాపి మాభూద్వ్యభిచారమాత్రేణాపి వర్ణసంకరశ్శంక్యః సామవర్ణ్యస్య చరిత
కారణాభావాత్ప్రదర్శనవర్ణస్య సర్వవిషయత్వాదిత్యాహ తదపరాధనిమిత్తస్స్యాదితి వ్యభిచారోత్పన్నస్యాపి వర్ణాంతరవ్యభిచారాన్తరాయో వర్ణసంకరానా
శ్చయత్వాదిత్యాహ నవేతి నను భిన్నాస్వేష విధిః స్మృత ఇత్యాదివచనార్థ వ్యతిరిక్త సవర్ణోత్పన్నస్యాపి వర్ణాంతరాపత్తిస్స్యాదిత్యాశంక్యాహ సవర్ణే
నవేతి గవాందావుత్పాదితే సజాతీయాయాం పత్న్యాముత్పాదితపుత్రదర్శనేనేవాపి తద్ధానుభవాత్ వర్ణాంతరాపత్తిః సంభవతీతి బ్రాహ్మణాదివివాహిత
వర్ణనధికారప్రతిపాదనపరం భిన్నాస్వితి వచనం వ్యాఖ్యేయం కుండగోలకవచనమపి సత్యేవ బ్రాహ్మణ్యే ఽవాంతర సంభిన్నావిశేషపరమితి అతః ప్రద
౧౨ కారాంతరావర్ణేఽపి వ్యభిచారాంతరవర్ణాపత్తిస్స్యాదిత్యాశంక్యాహ తదుక్తేతి మూలత తత్ర వర్ణ్య ఇత్యాదియాంత్యధర్మానాం సంకరజాతానామపివే
తి ఏవం వానస్వయంకృత జాత్యుత్కర్షోఽయుగే జాయత సప్తమే పంచమే పివా । వ్యత్యయే కర్మణాం సామ్యం పూర్వవదధరోత్తరమి
12 తి ॥ (అ)స్యార్థః శూద్రాయాం బ్రాహ్మణాదుత్పన్నా కన్యా మూర్ధావసిక్తా బ్రాహ్మణాయుదీయమానా మూర్ధావసిక్త జాతిరుత్కృష్టాం
బ్రాహ్మణజాతిరపకృష్టాం కన్యాం జనయతి సాపి బ్రాహ్మణాయుదీయమానా కన్యాంతరమిత్యేవం పంచమే యుగే పురుషాంతరే బ్రాహ్మణ్యా
జాత్యుత్కర్షః ఏవం వాకాబ్దా (?)షష్ఠే వైశ్యాయాం సప్తమే క్షత్రియాయామితి మూర్ధావసిక్తాది పుత్రపరంపరాయాం శూద్రాయాదిత్రీణాం
తద్దైవ పంచమాదిషు శూద్రాయాదిజాతీయోత్పత్తేరపకర్షణాత్ పూర్వవదధరోత్తరమితి ఉత్తరత్రాతిదేశాత్ స్పష్టం నన్వస్యార్థస్య ప్ర
త్యక్షేణ విదేశత్వాత్ దృష్ట వ్యభిచారాదేవ శాస్త్రవిషయత్వం కారణాని మూలమిత్యస్యాశంసాయాదతః ఆహ తత్రస్వేతి శ్రుత్యుక్త
జాపవర్ణాయాం జాతాసంబంధ(గు)ణాంశసంభవాత్ స్వవిశిష్టపదపదార్థకేనశాస్త్రకారస్య తత్ప్రతిపాదనం యుక్తమితి మూలస్యేన

యాంశ్చాహాన్యాంశ్చాన్నిమిత్తత్వం తజ్జనితత్వాదుసంస్కారస్య భవిష్యతీత్యత ఆహ నేతి మాంభూంశ్చ ప్రవృత్తినిమిత్తత్వే బాణత్వఖత్వం బుతత్వంతల
భవిష్యతీత్యత ఆహ నేతి ప్రభయుత్ర పూర్వోక్తే మెవోపపత్తి త్రయుమతిదెష్టవ్యం ఎవం తదార్థత్వం బుతాం త్వాపెనర ప్రవృత్తేస్త్వం స్వాదిత్వాత్వం తా
నిరంతరతార్థం పూర్వోక్తే మఖివ్యం బుతంస్కారయతి కిం తదార్థతి తత్ప్రయాణనిమిత్తత్వేన్వాపెమాంసె నయాద్భవతి త్రావర్ణాః శ్రేరవిత్రయా
13 దిత్వాదివచనమనర్థకం స్యాదిత్యత ఆహ తస్మాదితి నను సత్యపి ప్రవృత్త్యవిరోధేవికల్పేన స్యామాం త్యోపపత్తేః ప్రవృత్త్యవిరుద్ధవచనమప్రమాణ
మితి శాస్త్రమయుక్తమిత్యాశంకాత్వహ పూర్వవత్ప్రతి వికల్పవిషయ ఎవాయం నభవతి త్వాహ అపిచేతి తొంపాం తద్భేదేతి శాం ప్రవృత్తిత్వాదాహార
శౌ) ష్టవిరోధోదాహరణె శాస్త్రకారణె పూర్వంతారవదాధ్యం సూత్రం యోజితం యది ప్రవృత్తిరితి తదర్థాన్నష్టే పూర్వపదేవేతి శాం ప్రవృత్తవిరో
౦౩ ధప్రతిపాదనార్థం యద్యనవక్లప్తి రిత్యాదిశాస్త్రం తదర్థాద్వష్టే నిష్ఫలేతి తథాఫలాంశ్చాహాత్ అత్రశాస్త్రకారణె తొంఖతె స్తుమిత్యాది స్యదా
హ్యశ్యే ఆధ్యం సూత్రం తావద్యోజితం యదిభూతానువాదోఽనర్థకత్వ ఇతి తదర్థావష్టే యదితావదితి గర్గత్రిరాత్రబ్రాహ్మణోపక్రమో
పన్యాసస్య య ఎవం వేదిత్వేవం తజ్ఞవాక్యశ్రవణార్థత్వం గర్గత్రిరాత్ర బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణసోక్తం ఉదాహరణాం తదర్థత్వం తజ్ఞవాక్యశ్రవణార్థం
వేదానుమంత్రణగ్రహణాం విద్యమానయోరేవేష్టానెన యథాదర్శపవచనత్వం భూతతజ్ఞస్య దర్శితం సంభవతి న గర్గత్రిరాత్రాంతానవిశేష
విధాయి బ్రాహ్మణజ్ఞస్య పరిహారసూత్రవక్ష్యమాణ ప్రకారణ ముఖతొంవా। వేదానుమంత్రణజ్ఞస్య తువాంఛిప్రవత్వం వెదోదదా
తువాజనమితి మంత్రలింగాదతిగమ్యతె ప్రకృతసూత్రయోజనార్థం అథాధ్యయనఫలానువాద ఇతి శాస్త్రం వ్యాచష్టె అథత్వితి ముఖ్యయో
పయో మర్గశతోంశాహాజ్జన్యసోయోర్గ్యానుపలబ్ధేః నాధిత్వాదితివాశాపః కాలాంతరఫలత్వేనయోగ్యానుపలబ్ధివిరోధపరిహారయం

కాలనిరంతరభావార్థత్వేన సౌత్రం తథా శబ్దవ్యాఖ్యానార్థం కాలాంతరభావిత్వాదిత్యాఖ్యం తదర్శవచ్చే వర్తమానాపదేశా యజ్ఞేతి తదనేన యథాభూతం
ముఖ్యోపాధ్యనంతర ఫలత్వేన కీర్త్యతే తథాభూతస్యాప్యాభావాదానర్థక్యమితి సూత్రం యోజితం ఫలవిధిత్వేన కాలాంతరభావిత్వానవగమాద్వర్త
మానాపదేశోయం న భవతీత్యాశంక్య ద్రవ్యసంస్కారకర్మస్వితి సూత్రం నిరాకరిష్యమాణత్వాదనర్థ్యయం ఫలవిధిరితి భాష్యకృన్మతం తత్ర విద్యా
యా ద్రవ్యాదివాచ్యత్వాత్ తదధికరణవిషయత్వమాశంక్య స్య సంస్కారాంతర్గతిం దర్శయితుమాహ కర్మానుష్ఠానేతి తత్ర హి యస్య
పర్ణమయీ జుహూర్భవతి న స పాపం శ్లోకం శృణోతి